

Hyvinvointipalvelujen muutos ja suomalaisten mielipiteet¹

Johanna Kallio: erikoistutkija, Svenska social- och kommunalhögskolan, Helsingin yliopisto
johanna.kallio@belsinki.fi

Janus vol. 18 (2) 2010, 170-177

Arkikielessä mielipide-käsitteen merkitys tuntuu kaikille selvältä. Tiedämme, mitä mielipide sanana tarkoittaa. Tieteellisessä kielessä kansalaisten mielipiteillä tarkoitetaan valintatapumuksia. Niitä pidetään konkreettisina suhtautumismalleina, jotka ovat yleensä yksilön arvojen mukaisia (Ervasti 1993, 13–14). Mielipiteen synonyyminä käytetään käsitettä asenne. Sosiaalipolitiikka-tieteenalalla ollaan kiinnostuneita erityisesti hyvinvointivaltiota koskevista mielipiteistä eli toisin sanoen järjestelmän kannatuksesta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Lisäksi sosiaalipolitiikan tutkijat ovat kiinnostuneita kansalaisten mielipiteistä huono-osaisista, kuten köyhistä, toimeentulotuen varassa elävistä ja pitkäaikaistyöttömistä. Näitä tutkimuksia yhdistää kansalaisryhmien välisen solidaarisuuden analysointi.

Tässä puheenvuorossa käsittelen aikaisempaa hyvinvointivaltiota koskevaa mielipidetutkimusta ja siihen liittyviä ongelmia sekä puutteita. Esitän lisäksi väitöskirjani lähtökohdat ja keskeisimmät tulokset. Lopuksi kirjoitan jatkotutkimusaiheista, jotka nousivat mieleeni väitöskirjaa viimeistellessä.

Miksi kansalaisten mielipiteiden tutkiminen on tärkeää? Mikä merkitys on kansalaismielipiteellä ja sitä mittaavilla tutkimuksilla? Asiaa voidaan lähestyä demokratian ja hyvinvointivaltion legitimitietin näkökulmista. Käsite legitimitetti liitetään yleensä poliittisen tai laajemmin yhteiskunnallisen järjestelmän toimintaan. Legitimitetti tarkoittaa järjestelmän hyväksyttävyyttä kansalaisten silmissä. Hyvinvointivaltio legitimi-

nä järjestelmänä edellyttää sekä kansalaisten hyväksyntää että normatiivista lainmukaisuutta. Poliittisen päätöksenteon kytkös kansalaismielipiteeseen on demokratian kannalta keskeistä. Sen toimivuutta arvioidaan usein sillä, minkälainen mahdollisuus kansalaisilla on vaikuttaa harjoitettuun politiikkaan. Mielipidetutkimuksissa kansalaiset saavat kantansa kuuluviin ja poliitikot joutuvat huomioimaan sen välttääkseen poliittisen uran riskeeraamisen. Kansalaisten mielipiteet voivat vaikuttaa harjoitettuun politiikkaan suoraan, jolloin poliitikot seuraavat kansalaismielipiteen muutoksia ja mukauttavat päätökset niihin. Epäsuorasti kansalaismielipide vaikuttaa vaalien kautta, koska poliittinen kilpailu saa poliitikot seuramaan tarkemmin kansalaisten preferenssejä. Kansalaiset ovat todennäköisesti äänestämättä ehdokkaita, jotka ovat toimineet tai toimivat heidän toiveidensa vastaisesti. Tiivistetysti sanottuna kansalaismielipide vaikuttaa poliittiseen esityslistaan eli nostaa tiettyjä asioita politiikan päiväjärjestykseen. Se legitimoii poliitikkojen päätökset ja rajaa heidän käytössään olevia päätösvaihtoehtoja.

Kansalaismielipiteen ja harjoitetun politiikan yhteyttä on tutkittu lähinnä Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Alan tutkimus on ollut Suomessa hyvin vähäistä. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa tutkimukset ovat päättyneet monien eri poliitikkojen kohdalla siihen, että kansalaismielipide vaikuttaa politiikan sisältöön ja siten myös yhteiskunnallisten järjestelmien kehitykseen. Tuloksista on luettavissa, että kansalaismielipide muuttuu näissä maissa ennen poliittisia päätöksiä. (Agnone 2007; Brooks & Manza 2006; Soroka & Wlezién

2005; Soroka & Lim 2003; Page & Shapiro 1983; Monroe 1979.) Voidaan miettiä, pätevätkö Britannissa ja Yhdysvalloissa saadut tulokset Suomessa, koska maiden poliittisissa järjestelmissä ja kansalaisten aktiivisuudessa on eroja. Yhdysvalloissa ja Britannissa on käytössä kaksipuoluejärjestelmä ja erityisesti jälkimmäisessä on tavallista, että yksi puolue on kerrallaan hallitusvastuussa. Suomessa taas koalitiohallitukset useine puolueineen ovat yleisiä. Tämä merkitsee kansalaismielipiteen ja harjoitetun politiikan näkökulmasta sitä, että Suomessa poliitikkojen on riskittömämpää tehdä kansalaisten toiveiden vastaista politiikkaa, koska syllisyyden jakaminen ja häivyttäminen on helpompaa kuin yhden puolueen ollessa hallitusvastuussa. Nähdäkseen Suomessa poliitikkojen voi olla helpompaa mitätöidä mielipidemittausten tulokset ja vedota omaan asiantuntemukseensa kuin monissa muissa Euroopan maissa. Suomessa mitätöinnin apuna käytetään talouden realiteetteihin nojautavaa välttämättömyyspuhetta.

Hyvinvointivaltiota koskevan mielipidetutkimuksen historiaa

Hyvinvointivaltiota koskevan mielipidetutkimuksen näkökulmat ja painotukset ovat vaihdelleet eri ajankohtina. Alan tutkimuksen ydinkysymyksenä ovat olleet aina hyvinvointivaltion kannatus ja sen mahdolliset muutokset. Varhaisimmat sosiaalipolitiikkaa koskevat mielipidetutkimukset ovat 1970-luvulta (esim. Taylor-Gooby 1982; Birgersson 1975). Kansainvälisiä aineistoja ei tuolloin ollut vielä tarjolla, joten tutkimuksessa keskityttiin vertailevan näkökulman sijasta lähinnä yksittäisiin maihin. Kyseisenä ja sitä seuranneena vuosikymmenenä tarkasteltiin erityisesti kansalaisten mielipiteitä hyvinvointivaltion laajenemisesta ja sen kasvuvauhdin sopivuudesta. 1970- ja 1980-luvuilla tutkimus keskittyi siihen, mihin sosiaalipolitiikan osa-alueisiin kansalaiset haluavat käyttää verovarjoja ja kuinka paljon.

Samoin etsittiin vastausta siihen, kuinka suuri julkisen sektorin hyvinvointivastuun tulisi kansalaisten mielestä olla. (Svallfors 2010; Pöntinen & Uusitalo 1986; Taylor-Gooby 1983; 1982; Birgersson 1975.) 1970-luvun talouskriisi nosti esille mielipidetutkimuksessa myös kriittisiä näkökulmia koskien järjestelmien kypsymistä ja kasvavia kustannuksia.

1990-luvulla kansainvälisten aineistojen saatavuus lisääntyi ja Esping-Andersen (1990) julkaisi hyvinvointivaltioiden regiimiteorian, minkä seurauksena mielipidetutkimuksessa siirryttiin enenevässä määrin eri regiimejä edustavien valtioiden kansalaismielipide-erojen tarkasteluun. Näissä tutkimuksissa havaittiin, että regiimien välillä oli eroja (esim. Svallfors 1997; 1996). Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa järjestelmien kannatus oli korkeaa, kun taas heikointa se oli residuaalisissa maissa, kuten Yhdysvalloissa. Toisaalta eri regiimejä edustavien maiden sisäiset asenne-erot osoittautuivat hyvin samankaltaisiksi. Sosiaaliluokka, sukupuoli ja työmarkkina-asema erottelivat kansalaisten mielipiteitä riippumatta maavalmista.

1990-luvulla mielipidetutkimus yleistyi Suomessa. Taloudellisen laman seurauksena mielipiteitä ryhdyttiin tarkastelemaan kriisin näkökulmasta, koska hyvinvointivaltion kannatuksen ajateltiin olevan vaakalaudalla. Empiiriset analyysit eivät kuitenkaan tukeneet ajatusta hyvinvointivaltion legitimeettikriisistä. (Esim. Blomberg-Kroll 1999; Ervasti 1996.) 1990-luvulla suomalaisissa tutkimuksissa tarkasteltiin kansalaisten mielipiteitä säästötoimenpiteistä, leikkausten kohdentamisesta ja niiden vaikutuksista (Blomberg 1999; Sihvo & Uusitalo 1993). Samaan aikaan lisääntyivät eri hyvinvointivaltiomalleihin keskittyvät mielipidetutkimukset. Tällöin haluttiin selvittää, millaista sosiaalipolitiikkaa ja minkälaisia hyvinvointipalveluja kansalaiset haluavat. Tarkasteltiin erilaisten oikeutuskriteerien ja hyvinvoinnin eri tuotantosektoreiden kannatusta liittyen

palveluihin ja tulonsiirtoihin. (Forma 1996; Ervasti 1996.)

2000-luvulla ulkomaiset ja kotimaiset tutkimukset ovat keskittyneet siihen, mitä mieltä kansalaiset ovat hyvinvointivaltioihin tehdyistä muutoksista ja ovatko reformit sekä ideologiset siirtymät vaikuttaneet sen kannatukseen. Tutkimuksissa on tarkasteltu asennoitumista aktiiviseen työvoimapolitiikkaan (Taylor-Gooby 2004a), kustannusten laajenemisen ehkäisemiseen (Taylor-Gooby 2001), yksityisen ja julkisen sektorin väliseen työnjakoon (Taylor-Gooby 2004b) ja uudelleenmuotoilun erilaisiin periaatteisiin sekä vaihtoehtoihin (Forma ym. 2007; Boeri ym. 2001). Uutta on ollut myös käyttäjä- ja riskinäkökulma (Muuri 2009; Jaeger 2006). Miten sosiaaliturvan asiakkuus tai esimerkiksi riski jäädä työttömäksi heijastuu kansalaisten mielipiteisiin?

Kuluneella vuosikymmenellä kansainvälisessä vertailututkimuksessa on siirrytty regiimiteoriaa laajempaan lähestymistapaan. Monitasomalleja hyödyntävien tutkimusten määrä on kasvanut. Eri maiden kansalaisten hyvinvointivaltiomielipiteitä on tarkasteltu erilaisten makrotason tekijöiden, kuten rakenteita, instituutioita, taloutta ja sosiaalisten ongelmien yleisyyttä kuvaavien mittareiden avulla. Näillä tekijöillä on voitu selittää maiden välisiä eroja hyvinvointivaltion kannatuksessa. (Svallfors 2010; Kumlin & Svallfors 2007; Blekesaune & Quadagno 2003.)

Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että se, millaisin mittarein hyvinvointivaltiomielipiteitä lähestytään, vaikuttaa tuloksiin (esim. Kangas 1997). Kansalaismielipide riippuu paljolti siitä, mikä etuus tai palvelu on kulloinkin kyseessä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluja kannatetaan Suomessa enemmän kuin tulonsiirtoja. Puhuttaessa myötä- tai vihamielisyydestä hyvinvointivaltiota kohtaan, on määriteltävä, mikä sosiaaliturvan ulottuvuus on tarkastelun keskiössä. Universaalit palvelut ja tulonsiirrot ovat

suosituimpia, kun taas kielteisimmän suhtaudutaan tarveharkintaisiin etuuksiin. Esimerkiksi julkiseen terveydenhuoltoon ja lasten päivähoidon ollaan Suomessa hyvin sitoutuneita, mutta toimeentulo- ja asumistuki tarveharkintaisina etuuksina saavat taakseen vähemmän kannatusta.

On syytä muistaa, mitä sosiaalipolitiikan osaluetta mielipidetiedustelun kysymykset koskevat, koska ihmisten vastaukset voivat olla hyvinkin ristiriitaisia. Samaan aikaan voidaan kannattaa sosiaaliturvan tason korottamista ja verojen alentamista. Tutkimusprofessori Kangas (1997) on havainnut, että kysymysten kehystäminen ja muotoilu vaikuttavat kansalaisten vastauksiin. Se, millaista tietoa kysymyksen ohessa annetaan ja millainen on kysymyksen moraalinen kehys, vaikuttaa vastauksiin. Myös kysymyksen yleisyyden tasolla on merkitystä. Yleiset kysymykset puhuvat ihmisen solidaarisuuden puolesta, kun taas tarkemmat kysymykset vetoavat yksilön itsekkäämpään minään.

Kansalaismielipidettä on tarkasteltu mittareilla, jotka liittyvät yleisellä tasolla hyvinvointivaltioon tai sen yksilöidympiin ulottuvuuksiin. Yleiset kysymykset mittaavat yksilöiden yleisiä ja abstrakteja sosiaaliturvamielipiteitä, joita määrittävät lähinnä ideologia ja arvot. Sen sijaan spesifit kysymykset mittaavat yksilöiden konkreettisia mielipiteitä, joihin vaikuttavat henkilön arkipäivän kokemukset, intressit ja sosiaaliset sekä terveydelliset riskit. Nämä ovat pysyvämpiä kuin yleiset sosiaaliturvamielipiteet, jotka voivat muuttua esimerkiksi julkisen keskustelun sekä ideologisen ja poliittisen ilmaston muutoksen seurauksena. (Svallfors 2010; 1996.) Monissa maiden välisissä vertailevissa tutkimuksissa käytettävät indikaattorit viittaavat yleisellä tasolla julkisen intervention hyväksyttävyyteen, kun taas kotimaisissa tutkimuksissa on voitu tarkastella kansalaisten asennoitumista monipuolisesti keskittyen rajattuihin sosiaaliturvan eri osa-alueisiin.

Suomalaisten hyvinvointivaltiota koskevat mielipiteet

Suomalaiselle hyvinvointivaltiota koskevalle mielipideilmastolle on ollut tyypillistä aikaisemman tutkimuksen mukaan vahva sitoutuminen julkiseen sektoriin. Enemmistö suomalaisista kannattaa tutkimusten mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen julkista tuotantoa. Epävirallisen hoivan, kuten sukulaisten ja vapaaehtoistoimijoiden työn, lisääminen ei saa taakseen kansalaisten kannatusta ja suhtautuminen yksityiseen sektoriin palvelujentuottajana on ollut pitkään kriittistä. Suomalaisten mielipiteet ovat selkeästi nykyisen palvelujärjestelmän määrittämät. Uusiin toimijoihin palvelujen järjestäjinä asennoidutaan varauksellisesti. (Forma & Saarinen 2008; Forma ym. 2007; Blomberg 1999; Ervasti 1996.) Instituutioiden kytkeytyminen mielipiteisiin näkyy myös kansainvälisten vertailututkimusten tuloksissa, joiden mukaan Pohjoismaissa kansalaiset kannattavat eniten laajaa julkista sektoria hyvinvoinnin tuottamisessa.

Aikaisemman kotimaisen tutkimuksen mukaan 1990-luvun taloudellisen laman aikana kansalaisten enemmistö suhtautui kriittisesti kunnallisista hyvinvointipalveluista säästämiseen ja niistä leikkaamiseen. Kaikkein eniten kunnallisia hyvinvointipalveluja puolustivat ne, jotka olivat kokeneet niiden tason ja laadun heikentyneen. Taloudellisen laman seurauksena hyvinvointivaltion rahoitushalukkuus kuitenkin pieneni. Asenteiden ristiriitaisuus voi johtua siitä, että rahoitushalukkuus kytkeytyy kansalaisten yleisiin eli abstrakteihin mielipiteisiin, kun taas leikkausten kritisointi liittyy heidän konkreettisiin asenteisiinsa, joihin vaikuttavat yleisiä mielipiteitä enemmän intressit, riskit ja palvelujen käyttökokemukset. Kansalaisten enemmistö oli laman aikana sitä mieltä, että julkisen sektorin tulisi tuottaa pääosa sosiaali- ja terveyspalveluista. 1990-luvun alun jälkeen suhtautuminen yksityiseen palvelutuotantoon, käsittäen yksityiset yritykset ja kolmannen sektorin järjestöt, muuttui

aikaisempaa kielteisemmäksi. Mielipiteiden väestöryhmittäiset erot olivat tuolloin tutkimusten mukaan pienet mutta vakaat. Yksilön sosiaalinen asema ja puoluesamastuminen määrittivät selkeimmin yksilöiden hyvinvointipalveluja koskevia mielipiteitä. Eniten asenteita yksityisen ja julkisen sektorin välisestä työnjaosta erotteli yksilön puoluekanta. Perinteisesti oikealle sijoituvia puolueita äänestäneet suhtautuivat myönteisemmin yksityisiin hyvinvointipalveluihin kuin vasemmistupuolueita kannattavat. (Esim. Blomberg 1999; Forma 1996; Ervasti 1996.)

Mistä näkökulmasta tarkastelen kansalaisten hyvinvointipalvelumielipiteitä väitöskirjassani?

Väitöskirjatutkimukseni vastaa kysymykseen, miltä hyvinvointipalveluja koskeva mielipideilmasto näyttää lamavuosien jälkeisenä vuosikymmenenä Suomessa. 1990-luvun laman kriisijalan jälkeen palveluja koskevaa mielipidetutkimusta on tehty vähän. Tutkin, onko kansalaismielipiteessä tapahtunut muutoksia tämän jälkeen ja jos on niin minkälaisia. Tärkeää on tarkastella sitä, ovatko 1990-luvun laman jälkeisten vuosien jälkeen eri väestöryhmien väliset mielipide-erot kasvaneet. Voi olla, että uudenlainen karsinnan ja uudelleenmuotoilun politiikka on kasvattanut väestöryhmien välisiä mielipide-eroja. On mahdollista, että niukassa julkisen sektorin taloudellisessa tilanteessa eri hyvinvointivaltion kuluttajaryhmät pitävät kiinni vain omista eduista unohtaen yhteisen hyvän. Julkisen sektorin niukka taloustilanne on voinut vaikuttaa myös siihen, että kuntapäätäjien ja kuntalaisten välinen asenne-ero on kasvanut entisestään. Tutkin yleisten hyvinvointivaltiomielipiteiden sijasta kansalaisten konkreettisia hyvinvointipalvelumielipiteitä Suomessa kerättyjen kuntapalveluja koskevien aineistojen puitteissa. Tarkastelen väitöskirjassani, miten paikalliset kontekstitekijät, kuten kunnan poliittiset voima-

suhteet, palvelujärjestelmä ja taloustilanne, kytkeytyvät kansalaisten mielipiteisiin. Yksilötasolla olen kiinnostunut, miten ideologiaa, intressejä ja riskejä epäsuorasti kuvaavat tekijät erottelevat kansalaisten mielipiteitä.

Keskityn erityisesti kansalaisten asennoitumiseen yksityisen ja julkisen sektorin väliseen työnjakoon. Keskiössä ovat hyvinvointipalvelut ja hyvinvointipalvelujärjestelmä. Tein rajauksen, koska universaalit sosiaali- ja terveyspalvelut ovat hyvin keskeisessä asemassa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa. Palvelujärjestelmää koskevassa keskustelussa on viime aikoina ollut selkeästi esillä yksityisen ja julkisen sektorin välinen työnjako. Ideat palvelujärjestelmän ja sen muutoksen taustalla ovat muuttuneet viime aikoina huomattavasti. Ideoiden ja retoriikan lisäksi suomalainen palvelujärjestelmä on muuttunut institutionaalisesti palveluntuottamistapojen monipuolistumisen seurauksena. Yksityisen sektorin, käsittäen yritykset ja vapaaehtoisjärjestöt, tuottamien sosiaali- ja terveyspalvelujen määrä on kasvanut 1990-luvun talouslaman jälkeen. Rajaukselta puoltaa vielä se, että mielipidetutkimusta on tehty selkeästi enemmän tulonsiirroista kuin hyvinvointipalveluista.

Olen erityisen kiinnostunut siitä, miten paikallisessa hyvinvointipalvelujärjestelmässä tapahtuneet institutionaaliset muutokset 1990-luvun laman jälkeisinä vuosina näkyvät kansalaisten mielipiteissä. Miten hyvinvointipalvelujen markkinoistuminen, tuottamistapojen monipuolistuminen ja palvelujen saatavuuden heikkeneminen näkyvät kansalaisten mielipiteissä? Tarkastelen, miten hyvinvointivaltion ja sen palvelujärjestelmän ideologinen muutos heijastuu kansalaisten palvelumielipiteisiin. Toisin sanoen, ovatko uudet ideat kansallisella ja paikallisella tasolla aiheuttaneet kansalaismielipiteen muutoksen yksityistä sektoria suosivaan suuntaan.

Kyseessä on kvantitatiivinen tutkimus, jossa hyödynnetään useita kotimaisia kyselyaineistoja 1990- ja 2000-luvuilta. Työn pääasiallisimmat

aineistot ovat Kunnallisalan kehittämissäätiön Kunnallisalan ilmapuntari-kyselyt vuosilta 1996-2006. Analyysimenetelminä sovelletaan lineaarista regressioanalyysiä ja binaarista, multinomiaalista, ordinaalista sekä monitasoista logistista regressioanalyysiä.

Tulokseni viittaavat siihen, että kansalaiset ovat hyvin sitoutuneita hyvinvointivaltioon ja julkisesti tuotettuihin hyvinvointipalveluihin. Kansalaisten mielipiteet ovat tutkimuksen mukaan yllättävän konsensuaalisia. Laajaan kunnallisen palveluvastuuseen asennoidutaan myönteisesti, kun taas palvelujärjestelmässä tehtyihin muutoksiin suhtaudutaan kriittisesti. Palvelujen markkinoistumista kritisoidaan ja kansalaiset ovat huolissaan kunnallisten vanhuspalvelujen riittävydestä.

Tulokset antavat vahvistusta oletukselle, että kunnan institutionaalinen, poliittinen ja sosiaalinen konteksti kytkeytyy kuntalaisten hyvinvointipalvelumielipiteisiin. Selkeimmin kansalaisten mielipiteitä erottelevat makrotasolla kunnan poliittiset voimasuhteet ja yksilötasolla vastaajan puoluekanta. Oikeistoennemistöisissä kunnissa oltiin useammin palvelujen markkinoistumisen kannalla ja nähtiin vanhuspalvelut useammin riittävinä. Vastaavasti oikeistopuolueita kannattavat suhtautuvat myönteisimmin julkisen vastuun rajaamiseen ja yksityisen tuotannon lisäämiseen.

Lopuksi

Väitöskirjani tuotti uutta tietoa mielipiteisiin kytkeytyvistä paikallisista kontekstitekijöistä. Nyt ymmärrämme paremmin kansalaisten hyvinvointipalvelumielipiteitä ja niiden muodostumista. Työni tulokset ovat luoneet kuvan siitä, millaiset kansalaismielipiteen väestöryhmittäiset erot ovat Suomessa ja miten paikalliset kontekstitekijät selittävät yksilöiden palveluasenteita. Jatkossa tulisi erojen lisäksi tutkia, minkälaisen mekanismien kautta yksilö- ja makrotason tekijät vaikuttavat kansalaisten mielipiteisiin. Minkä-

laisten mekanismien kautta esimerkiksi kunnan poliittiset voimasuhteet tai yksilön puoluekanta vaikuttavat kansalaisten hyvinvointipalvelumielipiteisiin? Mekanismeilla tarkoitan prosesseja, jotka johtavat kahden eri tekijän yhteyteen keskenään. Jatkossa tulisi viedä eteenpäin teoreettista pohdintaa ja empiiristä tutkimusta siitä, miten kansalaisten mielipiteet muodostuvat. Tällä hetkellä tutkimustieto rajautuu siihen, mitkä eri tekijät erottelevat yksilöiden mielipiteitä. Mielipiteen muodostumisprosessista tiedämme edelleen vähän.

Nykyinen hyvinvointipalvelujen markkinoistumiskehitys edellyttää uusien muuttujien käyttöä ja uusien kysymysten asettelua. Monet tällä hetkellä käytössä olevat asennemittarit lähestyvät yksityisen ja julkisen sektorin välistä vastuunjakoa esittämällä nämä kaksi toimijaa toisensa poissulkevin vaihtoehtoina. Tämä ei kuitenkaan ole nykyään enää kuntien palvelujärjestelmän todellisuutta. Mietityttämään jää esimerkiksi se, onko yksityisen palvelutuotannon tukeminen enää tulkittavissa hyvinvointivaltion kannatuksen heikkenemisenä.

Tulosten mukaan väestöryhmien väliset asennerot ovat Suomessa pienet. Tämä voi olla osittain seurausta käytetyistä melko perinteisistä selittävästä muuttujista. Mielipidetutkimuksessa tarvitaan jatkossa uusia etunäkökulmia mittaavia muuttujia. Näitä voisivat olla esimerkiksi eri palvelujen ja etuuskien käyttö ja käyttökokemukset sekä koetut sosiaaliset ja terveydelliset riskit. Yksilön ja hänen kotitaloutensa sosiaaliset ja taloudelliset riskit voivat tuottaa nykyistä tarkempaa tietoa kansalaisten välisistä mielipide-eroista. Aikaisemmin riskiteoriaa on käytetty, kun on haluttu ymmärtää esimerkiksi eri sosiaalisissa luokka-asemissa olevien yksilöiden mielipiteitä. On ajateltu, että sosiaaliset ja terveydelliset riskit jakautuvat epätasaisesti yhteiskunnallisen aseman mukaan (ks. esim. Svallfors 1991). Tällöin riskejä ja etunäkökulmia on lähestytty epäsuorasti esimerkiksi juuri sosiaaliluokan mukaan.

Ajatuksena on ollut, että matalissa sosiaalisissa asemissa olevilla on muita suurempi riski jäädä työttömäksi, sairastua ja tulla sosiaaliturvan asiakkaaksi. Yhteiskunnallinen kehitys on vienyt kuitenkin siihen suuntaan, että esimerkiksi työväenluokasta on muodostunut heterogeeninen ryhmä, johon kuuluu yhtäältä erittäin hyvin toimeentulevia ja toisaalta pienituloisia ja fyysistä sekä kuluttavaa työtä tekeviä. Lisäksi voidaan ajatella, että työurien rikkonaisuus on koskettanut kansalaisia yhteiskunnallisesta luokka-asemasta riippumatta. Tämä merkitsee, että vanhat muuttajat ja vanhat väestöryhmäajat eivät välttämättä tavoita kansalaisten mielipiteiden erilaisuutta. Jatkossa kansalaisten asenteita tulisi tarkastella suoraan sosiaalisten ja terveydellisten riskien mukaan. Mahdollista olisi käyttää yksilön kokemukseen perustuvia muuttujia, kuten kokemusta työttömyys- ja sairastumisriskistä tai arviota jäädä tarvittaessa ilman läheisapua. Mielienkiintoista olisi soveltaa myös objektiivisempia riskimittareita, kuten yksilön ammatti- ja koulutusalalla työllisyystilannetta (ks. lisää Rehm 2007). Lisäksi vastaajan kotitalouden tilanne olisi otettava huomioon laadittaessa kyselylomakkeita. Tutkimuksissa käytetyt selittävät muuttajat liittyvät usein vain yksittäisen vastaajan tilanteeseen, vaikka voidaan ajatella laajemmin, että koko hänen kotitaloutensa tilanne vaikuttaa mielipiteiden muodostumiseen.

Viite

¹ Kirjoitus perustuu Turun yliopistossa 5.2.2010 pidettyyn lectio precursoriaan

Kirjallisuus

Agnone, Jon (2007) Amplifying Public Opinion: The Policy Impact of the U.S. Environmental Movement. *Social Forces* 85 (4), 1593–1620.

Birgersson, Bengt (1975) Kommunen som serviceproducent. *Kommunal service och serviceattityder* s. 36

- svenska kommuner. Tukholma: Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga Institutionen.
- Blekesaune, Morten & Quadagno, Jill (2003) **Public Attitudes toward Welfare State Policies: A Comparative Analysis of 24 Nations.** *European Sociological Review* 19 (5), 415–427.
- Blomberg, Helena (1999) **Do Cutbacks Pay Off? Perceived Changes in the Standard of Municipal Services and Attitudes towards Services among Citizens and Municipal Decision Makers in Finland.** *International Journal of Social Welfare* 8 (3), 206–220.
- Blomberg-Kroll, Helena (1999) **Kosta vad det kosta vill? Attitydmönster och attitydförändringar hos befolkning och berörda välfärdsservicen i nedskärningarnas tid.** Helsingfors: Universitetstryckeriet.
- Boeri, Tito & Börsch-Supan, Axel & Tabellini, Guido (2001) **Would You Like to Shrink the Welfare State? A Survey of European Citizens.** *Economic Policy* 32, 9–50.
- Brooks, Clem & Manza, Jeff (2006) **Social Policy Responsiveness in Developed Democracies.** *American Sociological Review* 71 (3), 474–494.
- Ervasti, Heikki (1993) **Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaltion vaihtoehdot.** Turku: Turun yliopiston Sosiaalipoliittikan laitoksen julkaisuja A:3/ 1993.
- Ervasti, Heikki (1996) **Kenen vastuu? Tutkimuksia hyvinvointipluralismista legitimitietin näkökulmasta.** Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.
- Esping-Andersen, Gösta (1990) **The Three Worlds of Welfare Capitalism.** Cambridge: Polity Press.
- Forma, Pauli (1996) **Kohdistava, perusturva vai pohjoismainen? Hyvinvointimallien kannatus Suomessa.** Teoksessa: Olli Kangas (toim.) *Hyvinvointivaltiomallit, niiden toiminta ja kannatusperusta.* Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 5, 126–171.
- Forma, Pauli & Kallio, Johanna & Pirttilä, Jukka & Uusitalo, Roope (2007) **Kuinka hyvinvointivaltio pelastetaan? Tutkimus kansalaisten sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä ja valinnoista.** Helsinki: Kelan sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 89.
- Forma, Pauli & Saarinen, Arttu (2008) **Väestön mielipiteet sosiaaliturvasta vuonna 2006.** Teoksessa Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura ja Matti Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2008.* Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, 162–177.
- Jaeger, Mads Meier (2006) **What Makes People Support Public Responsibility for Welfare Provision: Self-interest or Political Ideology? A Longitudinal Approach.** *Acta Sociologica* 49 (3), 321–338.
- Kangas, Olli (1997) **Self-Interest and the Common Good: The Impact of Norms, Selfishness and Context in Social Policy Opinions.** *Journal of Socio-Economics* 26 (5), 475–494.
- Kumlin, Staffan & Svallfors, Stefan (2007) **Social Stratification and Political Articulation: Why Attitudinal Class Differences Vary Across Countries.** Teoksessa Steffen Mau & Benjamin Veghte (toim.) *Social Justice, Legitimacy and the Welfare State.* Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
- Monroe, Alan (1979) **Consistency between Public Preferences and National Policy Decisions.** *American Politics Quarterly* 7 (1), 3–19.
- Muuri, Anu (2009) **The Impact of the Use of the Social Welfare Services or Social Security Benefits on Attitudes to Social Welfare Policies.** *International Journal of Social Welfare* 18.
- Page, Benjamin & Shapiro, Robert (1983) **Effects of Public Opinion on Policy.** *American Political Science Review* 77 (1), 175–190.
- Pöntinen, Seppo & Uusitalo, Hannu (1986) **The Legitimacy of the Welfare State: Social Security Opinions in Finland 1975–1985.** Suomen Gallup Oy, Report No 15.
- Rehm, Philipp (2007) **Who Supports the Welfare State? Determinants of Preferences Concerning Redistribution.** Teoksessa Steffen Mau & Benjamin Veghte (toim.) *Social Justice, Legitimacy and the Welfare State.* Hampshire: Ashgate Publishing Limited.
- Sihvo, Tuire & Uusitalo, Hannu (1993) **Mielipiteiden uudet ulottuvuudet. Suomalaisten hyvinvointivaltiota, sosiaaliturvaa sekä sosiaali- ja terveysturva-asetteet vuonna 1992.** Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Tutkimuksia 33.
- Soroka, Stuart & Lim, Elvin (2003) **Issue Definition and the Opinion-Policy Link: Public Preferences and the Health Care Spending in the US and UK.** *British Journal of Politics and International Relations* 5 (4), 576–593.
- Soroka, Stuart & Wlezien, Christopher (2005) **Opinion-**

-
- Policy Dynamics: Public Preferences and Public Expenditure in the United Kingdom. *British Journal of Political Science* 35 (4), 665–689.
- Svallfors, Stefan (1991) The Politics of Welfare Policy in Sweden: Structural Determinants and Attitudinal Leverages. *RJS* 42 (4), 609–631.
- Svallfors, Stefan (1996) *Välfärdsstatens moraliska ekonomi*. Umeå: Borea.
- Svallfors, Stefan (1997) Worlds of Welfare and Attitudes to Redistribution: A Comparison of Eight Western Nations. *European Sociological Review* 13 (3), 283–304.
- Svallfors, Stefan (2010) Welfare Attitudes in Comparative Perspective. (käsikirjoitus kirjaan: *The Oxford Handbook of Comparative Social Policy*).
- Taylor-Gooby, Peter (1982) Two Cheers for the Welfare State: Public Opinion and Private Welfare. *Journal of Public Policy* 2, 319–346.
- Taylor-Gooby, Peter (1983) Legitimation Deficit, Public Opinion and the Welfare State. *Sociology* 17 (2), 163–184.
- Taylor-Gooby, Peter (2001) Sustaining State Welfare in Hard Times: Who Will Foot the Bill? *Journal of European Social Policy* 11 (2), 133–147.
- Taylor-Gooby, Peter (2004a) New Social Risks in Postindustrial Society: Some Evidence on Responses to Active Labour Market Policies from Eurobarometer. *International Social Security Review* 57 (3), 45–64.
- Taylor-Gooby, Peter (2004b) Open Markets and Welfare Values. Welfare Values, Inequality and Social Change in the Silver Age of the Welfare State. *European Societies* 6 (1), 29–48.